

Hoofdstuk 1

Jonge jaren

De geboorte van Susie en het victoriaanse Londen

De buitentemperatuur lag rond het vriespunt, maar de zon stond stralend aan de hemel toen Susie op 15 januari 1832 in huize Thompson ter wereld kwam. De warmte die de pasgeborene negen maanden na hun huwelijk in het gezin verspreidde, woog voor Robert Bennetts (R.B.) en zijn vrouw Susannah Knott Thompson ruimschoots op tegen de winterse kou.²⁰

Het huis van de Thompsons stond niet ver van de plaats waar enkele dissenters²¹ in de zestiende eeuw van verraad beschuldigd en opgehangen waren. De Thames stroomde op zo'n tien minuten loopafstand ten noorden van Susies eerste huisadres. Gedurende haar leven heeft ze aan beide zijden van de beroemde rivier gewoond.

William IV heerste over Engeland en zijn nichtje Victoria was de troonopvolgster toen Susie geboren werd. Na een slepende ziekte stierf William in 1837. De achttienjarige Victoria besteeg de troon en aanvaardde het ambt dat ze tot haar dood in 1901 zou bekleden. Susie was vijf jaar oud ten tijde van Victoria's kroning en stierf twee jaar na de koningin. Haar leven werd getekend door de victoriaanse cultuur, hoewel het onwaarschijnlijk is dat ze de koningin ooit ontmoet heeft. Victoria's regering was grotendeels van ceremoniële aard, maar ze had aanzienlijke invloed

in Engeland, vooral als pleitbezorgster van zedelijkheid en het gezinsleven. Samen met haar man Albert en hun negen kinderen was ze in de negentiende eeuw het voorwerp van nieuwsgierigheid, bewondering en kritiek. Haar lange regeringsperiode strekte zich uit tot in de volgende eeuw. Meerdere premiers dienden in haar tijd, onder wie Melbourne, Disraeli en Gladstone.

Niet alleen in chronologisch, maar ook in cultureel opzicht was Susie een victoriaanse. In de loop van haar eenenzeventig levensjaren raakte ze vertrouwd met de toenmalige literatuur, inclusief de werken van Charles Dickens. Het proza van deze geliefde Engelse auteur verwierf zich zelfs een plaats in Susies latere geschriften.²² Evenals veel andere jongedames uit de hogere middenklasse was Susie zeer belezen en goed thuis in literatuur, muziek, kunst en taal.

Susie was getuige van allerlei veranderingen in victoriaans Londen. Veranderingen die vooruitgang voor vrouwen brachten, zoals het vrouwenkiesrecht, wonnen eind negentiende eeuw steeds meer aan kracht. Desondanks werden vrouwen in het victoriaanse tijdperk vaak het meest gewaardeerd in het domein van het gezin. Vanaf het huwelijk had de echtgenoot zeggenschap over de meeste aspecten van het leven van zijn vrouw. Dat gezegd hebbend, werden er gedurende Susies leven steeds meer stappen gezet op weg naar gelijkberechtiging van de vrouw.

Susie had het goed, zowel in sociaal als in educatief opzicht, en was tevreden met haar positie als de vrouw van Charles Haddon Spurgeon. Ze was gezegend met een echtgenoot die haar waardeerde, niet alleen als zijn vrouw maar ook als zijn vriendin, zijn gelijke en zijn medewerkster in de bediening van het Evangelie, ondanks hun door mannen gedomineerde maatschappij. Susies generatie maakte enorme technologische ontwikkelingen mee die de stad van gaslantaarns voorzagen en snel vervoer via het spoor mogelijk maakten. Eind negentiende eeuw deden het elek-

trisch licht en de telefoon hun intrede. Londen was een stad vol veranderingen.

Ten tijde van Susies geboorte waren de reismogelijkheden nog beperkt tot de benenwagen, het paard, een koets of een schip. In de jaren veertig werd Europa al door vele kilometers treinspoor doorsneden en rond 1850 snelden de treinen door Engeland en Frankrijk. Susie genoot van lange wandelingen en reisde op de mooiste trajecten het liefst te voet. Ze heeft de meeste bergpassen in de Alpen doorkruist en zodra het enigszins kon, steeg ze van haar muildier af of stapte ze uit de koets om verder te lopen, want ze stond zo graag stil om de hoog boven haar uittorende bergen en de diepe ravijnen te bewonderen.

Aangedreven door de Industriële Revolutie veranderde Engeland van een plattelandssamenleving in een land met een grotendeels stedelijke bevolking. Vanaf de vroege negentiende eeuw tot midden jaren 1850 werden het stadsbestuur en haar inwoners met vrijwel onoverkomelijke problemen geconfronteerd. De straten van Londen stroomden vol met nieuwe inwoners op zoek naar een beter leven. Zij zadelden de koninklijke stad op met lasten waar ze niet op voorbereid was.

De hygiënische omstandigheden verslechterden. Het water van de Thames raakte vervuild. Vanuit een besmette bron en een smerige rivier werd de dood de huizen binnengepompt.²³ Er was nauwelijks een wijk te vinden waar tijdens deze cholera-uitbraak niet gerouwd werd. Waarschijnlijk hebben Susie Thompson en haar familie ook de nodige vrees gevoeld toen de cholera-epidemieën Londen in hun greep hadden en de dood door de stad waarde.

Sommigen zagen hun welvaart toenemen dankzij de industriële mogelijkheden en de toegenomen handel. In de overbevolkte en vaak onhygiënische wijken van Londen leefden velen in de eerste helft van de negentiende eeuw echter in bittere armoede. Prostitutie en andere vormen van zedeloosheid stonden in schril

contrast met de victoriaanse zedelijkheid met haar strenge seksuele ethiek, gezag en orde en een geromantiseerde visie op de vrouw als ‘de engel van het gezin’. Religieuze waarden doortrokken de victoriaanse cultuur en een voortvarend arbeidsethos fungeerde als brandstof voor de industrie.

Susie bleef in de stad wonen, in – zoals Dickens schreef – ‘de beste en de slechtste tijden’.²⁴ Maar ze ontsnapte aan ziekte, dood en het zware fabriekswerk en genoot ook allerlei andere voorrechten die voor minder bevoorrechte Londense meisjes onbereikbaar waren. En ondanks alle problemen brak er voor het victoriaanse tijdperk een gouden eeuw aan. De economie groeide en het continent kende – met uitzondering van de Krimoorlog – een tijd van relatieve vrede.

Victoriaans Londen was de plaats waar Susies leven zich hoofdzakelijk afspeelde. Wanneer ze zich in haar jeugd buiten Londen waagde, was dat om culturele en educatieve ervaringen in Frankrijk op te doen. Vergezeld van een chaperonne reisde ze dan met een koets naar Dover, waar ze per boot Het Kanaal overstaken en doorreisden naar het bruisende Parijs met de vele kunstgalerieën, kathedralen en oorlogsmonumenten. Daar leerde ze Frans spreken. Starend naar de torens van de Notre-Dame of wandelend langs het Louvre en de Seine werd ook haar Engelse fijngevoeligheid verder aangescherpt. Misschien had de ‘lichtstad’ wel evenveel invloed op Susies expressieve taalgebruik en later ook op haar geschriften als Londen zelf. Ongetwijfeld zijn haar culturele voorliefdes en haar algemene vorming door beide steden gevoed.

Susie schittert in de ‘lichtstad’

Zoals de meeste Engelse meisjes werd Susie onderwezen in muziek (ze speelde piano), kunst, welgemanierdheid, etiquette en huishoudelijke zaken. Als jonge vrouw bracht ze echter ook veel tijd door in Parijs voor verdere scholing. Waarom ging Susie naar Parijs en hoe kwam ze uiteindelijk in contact met het gezin van ds. Jean-Joël Audebez, een van de leiders van de Franse kerkhervormingsbeweging? De volgende advertentie in een Londense krant biedt een aanknopingspunt.

Dames en jongedames die enkele maanden in Parijs wensen door te brengen, worden geïnformeerd dat zij een prettig verblijfadres zullen vinden bij het gezin van ds. J.J. Audebez, Frans predikant. Zij zullen de voordelen van hun sociale en godsdienstige betrekkingen genieten. Zijn drie dochters zullen hen dagelijks in de Franse taal onderwijzen.²⁵

Als deze advertentie een correcte aanwijzing is voor het moment waarop Susie haar Parijse uitstapjes begon, was zij vermoedelijk zo'n achttien jaar oud. Waarschijnlijk had ze Parijs eerder bezocht en omdat er al eerder gelegenheden voor scholing in Parijs beschikbaar waren, was ze tijdens haar eerste bezoek misschien nog maar zestien jaar oud. Hoe dan ook bleek Audebez' advertentie een uitgelezen mogelijkheid voor Susie om zich verder te ontwikkelen en zich in het Franse sociale en theologische milieu te bewegen. Parijs werd haar leslokaal en haar tweede thuis; tot haar tweeëntwintigste jaar verbleef ze er vaak. Susie vond de Franse hoofdstad fascinerend. Ze voelde zich aangetrokken door haar prachtige kathedralen en kunstgalerieën en genoot volop van de kleuren, ramen en torenspitsen van de

eeuwenoude gebouwen. Ze bezat een gedegen kennis van de Franse geschiedenis en blikte in haar latere geschriften nostalgisch terug op de glorie-dagen van Parijs, voordat de ‘communistiche vuren haar straten geschroeid en verkoold’ hadden, zoals ze schreef, en de ‘oproerige menigte haar tempels en paleizen plunderden’.²⁶ Haar talrijke uitstapjes naar Parijs dienden zowel om beroemde bezienswaardigheden te bezoeken als om de Franse taal te leren. Het was tijdens deze Parijse avonturen dat ze enkele maanden in het christelijke gezin van ds. Audebez verbleef.²⁷

Susie kwam voor het eerst in huize Audebez na het overlijden van zijn eerste vrouw in 1840 en tijdens zijn tweede huwelijk met de zus van zijn vrouw in 1842. Vrijwel zeker raakten zijn dochter Clary Pauline en stiefdochter Maria bevriend met Susie, aangezien ze ongeveer even oud waren. Ook hielpen ze haar bij het leren van de taal. Audebez zelf was auteur, predikant, zendingswerker en daarnaast ook pastor van diverse zelfstandige gemeenten in Parijs.²⁸

Ds. John Yeardly schreef in zijn *Memoir and Diary* warme woorden over ds. Audebez:

Wij voelden ons persoonlijk zeer gedrongen om hem zelf te horen spreken, en bezochten de dienst in de Rue St. Maur op de avond van de eerste dag der week. Wij kunnen getuigen dat we hoorden hoe het *Evangelie* gepredikt werd aan de armen. Eerst las hij Psalm 25 en vervolgens een gedeelte uit de Brief aan de Romeinen, wat het uitgangspunt van zijn prediking vormde. Het herinnerde me aan [wat ik gelezen heb over] de prediking van de vroege christenen. Ik kon hem van harte bijvallen in zijn indrukwekkende aansporing om te geloven in de Heere Jezus als het enige middel ter zaligheid, en over de noodzaak om vrucht voort te brengen tot heiligheid.²⁹

Audebez was een van de grondleggers van de Société Evangélique de France. In de jaren veertig bezocht hij Londen meerdere keren om te vertellen hoe Gods Geest in Frankrijk aan het werk was en om fondsen te werven ter ondersteuning van het evangelisatiewerk aldaar. Mogelijk heeft hij tijdens zo'n trip naar Londen kennism gemaakt met R.B. Thompson, die Susie na verloop van tijd met een gerust hart aan de zorg van deze predikant toevertrouwde. Het leven in het godvrezende gezin Audebez was een zegen voor Susie; ze verbreedde haar ontwikkeling, haar begrip van het Evangelie verdiepte zich en ze ging met haar huisgenoten naar de kerk.

Susies frequente trips naar Parijs zouden haar gedurende haar verdere leven goed van pas komen. Enkele jaren later had ze vaak contact met zendelingen en predikanten uit allerlei landen en haar multiculturele ervaringen in Frankrijk hebben haar gesprekken met Evangeliedienaars uit andere delen van de wereld ongetwijfeld verrijkt. Parijs werd zelfs nóg gedenkwaardiger voor Susie toen zij en Charles er hun wittebroodsdagen doorbrachten.

De culturele en educatieve ervaringen die Susie op jonge leeftijd al opdeed, steken af tegen die van de man met wie ze trouwen zou. Charles Spurgeon was zeer belesen en geleerd, hoewel zijn jonge jaren getekend werden door het plattelandsleven met de groene weiden, onverharde wegen en kleine dorpjes. Hij had Londen weleens bezocht, maar voelde zich meer thuis op het land van zijn opa in de boerengemeenschap van Stambourne, het huis van zijn ouders in het stadje Colchester en de puriteinse wereld van Cambridge met de omringende dorpen waar hij zijn tienerjaren doorbracht. Zelfs nog nadat hij naar Londen verhuisd en daar getrouwd was, zocht hij huizen buiten de stad waar hij frisse lucht, heldere luchten en hogere grond vond. Het plattelandsleven had een stempel op hem gedrukt en dat zou merkbaar blijven in zijn spreken, schrijven en prediken tot aan zijn dood op zevenenvijftigjarige leeftijd.

Susie was een stadsmeisje, maar had toch ook grote waardering voor de natuur. Toen ze op latere leeftijd veel pijn leed en vaak binnen moest blijven in Westwood, hun huis op Beulah Hill, schreef ze eens dat ze wel een kunstenaars wilde zijn, zodat ze 'met potloden of penselen enkele van de prachtige taferelen kon vastleggen' die ze ontdekt had toen ze met Charles over het landgoed dwaalde. Vanwege zulke gelukkige herinneringen noemde ze die plaats ook wel Dulce Domum, zoet thuis.³⁰

Susie groeide op in een welvarend gezin in de hogere kringen. Charles daarentegen was een man van meer bescheiden middelen. Vanwege zijn scherpe geest, ontwikkeld door een onverzadigbare leeshonger, kon hij echter zowel met boeren als met architecten spreken, met dorpelingen en met mensen in de wereldstad. Hij arriveerde in Londen, aanvankelijk gekleed als plattelandspredikant, om de New Park Street Chapel (NPSC) te dienen. Hij kwam uit een klein dorpskerkje, waar hij een nog kleinere toelage ontving. Maar van het weinige waarmee de leden van de Waterbeach Chapel gezegend waren, deelden ze graag met hun predikant, die nu op twee plaatsen diende. Spurgeon schreef aan zijn vriend H.I. Wayland:

Ik betaalde twaalf shilling per week voor mijn kamer in Cambridge en had nog zeven shilling over voor alle andere uitgaven. Maar telkens wanneer er mensen naar de stad kwamen, brachten ze aardappels, rapen, kolen, appels en soms wat vlees mee; zo kon ik de eindjes aan elkaar knopen.³¹

Susies familie had meer te besteden, mede dankzij de succesvolle zaken van haar vader en vermoedelijk ook vanwege de vrijgevigheid van haar grootouders.

Susies ouders en familie

Om verwarring te voorkomen, wil ik opmerken dat er in dit hoofdstuk drie vrouwen met de naam Susannah genoemd worden; Susannah (Susie) Thompson (later Spurgeon), haar moeder Susannah Knott Thompson, en haar nicht Susannah Kilvington Olney.

Susie Thompson heeft ons slechts enkele spaarzame opmerkingen over haar kinder- en jeugdtijd nagelaten. Fragmenten van haar familiegeschiedenis kunnen samengesteld worden aan de hand van de burgerlijke stand en diverse akten. Susies woonadres aan de Old Kent Road was dicht bij haar grootouders, Sampson en Mary Knott. Het huis van de Knotts en hun kleine tuin zouden later nog een rol spelen in haar relatie met Charles.

In een zeldzaam inkijkje in haar kindertijd herinnerde Susie zich eens:

Wanneer ik als klein kind vervelend was geweest voor mijn moeder, werd een bestraffing steevast gevolgd door de bevende vraag: ‘Mama, houdt u niet van mij?’ En mijn moeder antwoordde altijd: ‘Ja, ik houd van jou, maar ik houd niet van jouw *akelige* manieren.’ Arme moeder! Ik heb haar ongetwijfeld zwaar op de proef gesteld, en dit was het beste wat haar gekrenkte ouderliefde zeggen kon. Maar de hemelse Vader heeft zoetere, meer uitgelezen woorden dan deze voor Zijn dwalende kinderen. Zijn liefde is goddelijk, en daarom zegt Hij: ‘Ik heb zijn wegen gezien, *en Ik zal hem genezen.*’ O, dat zoete mededogen van onze God! O, onverklaarbare tederheid! O, liefde die de vurigste aardse liefde te boven gaat! Zwicht ons harde hart niet onder de kracht van zo’n barmhartigheid? God kent al onze goddeloosheid. Hij heeft al ons afdwalen gezien; en

toch is Zijn voornemen met ons een voornemen van genezing en vergeving, en niet van toorn en wegzenden.³²

Als enig kind had Susie, samen met haar moeder, waarschijnlijk een relatief eenzaam gezinsleven, omdat haar vader veel op reis was vanwege zijn werk. R.B. werkte in de loop van zijn carrière onder andere als voorman en reizend vertegenwoordiger in de groothandel voordat hij aan de slag ging als werknemer bij Messers. Cook and Son, een groot opslag- en distributiebedrijf van zijden, linnen, wollen en katoenen goederen. Deze firma was gevestigd aan de St. Paul's Courtyard in Londen.³³ In Susies jonge jaren handelde haar vader als vertegenwoordiger in stoffen, kleding en accessoires. Via het uitdijende spoornetwerk doorkruiste hij het land om detailhandelaars te bezoeken met een greep uit het assortiment van zijn bedrijf.³⁴

Susie begon de jaren 1840 als achtjarig meisje en was zeventien toen het decennium tot een einde kwam. Voor haar en haar familie was dit, net als voor veel andere Londenaars, een tijd van pieken en dalen. Het huwelijk van Victoria en Albert vond plaats, maar er was ook een aanzienlijke economische teruggang die resulteerde in toenemende werkeloosheid en de hoogste misdaadcijfers van de eeuw.³⁵ De financiële ommekeer die het land in zijn greep hield, ging ook de deur van de Thompsons niet voorbij. Aan het begin van de jaren veertig vormde R.B. een partnerschap met twee andere groothandelaars. Hun partnerschap werd ontbonden op 24 augustus 1840. In mei 1842 was R.B. niet meer in staat zijn crediteurs te betalen. *The Morning Adviser* van oktober 1842 vermeldde onder de kop 'Wettelijke Kennisgeving Heden. Faillissementsrechtsbank': *Robert Bennetts Thompson, van Wood-street, groothandelaar, dividenduitkering om twaalf uur*.³⁶ Ongetwijfeld was dit een ingrijpende tijd voor het gezin Thompson. Velen vreesden faillissement, schulden en werkeloosheid en kregen er ook persoonlijk mee te maken in het negen-

tiende-eeuwse Engeland. Thompson kwam niet in het armenhuis terecht, een van de meest zwarte scenario's in zo'n geval, maar het moet een zware last voor hem geweest zijn dat hij een tijdlang niet aan zijn verplichtingen kon voldoen.

Susie was toen nog maar tien jaar; oud genoeg om de emotionele slag voor het gezin te voelen, maar jong genoeg om door haar ouders en andere familieleden beschermd te worden tegen de volle impact van de financiële problemen van haar vader. In haar latere geschriften kwamen deze economische problemen nooit ter sprake. Ook de bewaard gebleven brieven vertellen ons niets over haar gevoelens in die moeilijke jaren. Gezien Susies vruchtbare pen later in haar leven is het opmerkelijk dat ze zelden iets over haar ouders of haar kindertijd schrijft. Misschien werd deze terughoudendheid veroorzaakt door victoriaans gevoel van fatsoen, of door verdriet of gêne bij het terugdenken aan haar kindertijd.

Met de jaren vijftig braken betere tijden aan voor Londen. Een snelle treinverbinding creëerde een 'nationale cultuur', waardoor de Londense kranten aan de ontbijttafels van steden en gehuchten door heel Engeland gelezen werden. Met de toenemende snelheid van de stoomschepen over Het Kanaal ontwikkelde zich een meer internationale cultuur in Engeland.³⁷ Het meest zichtbare monument van de 'Britse suprematie' was misschien nog wel de Wereldtentoonstelling in het Londense Hyde Park van mei tot en met oktober 1951.³⁸

R.B., zijn vrouw Susannah en hun dochter Susie hebben de Wereldtentoonstelling vrijwel zeker bezocht, net als zes miljoen anderen. Charles Spurgeon reisde er in juni 1951 vanuit zijn woonplaats Cambridge met de trein heen.³⁹ Zes maanden lang waren hier de nieuwste uitvindingen en technologische ontwikkelingen van overal ter wereld te bezichtigen. Na de tentoonstelling werd het Crystal Palace ontmanteld, om in het zuidelijke deel van Londen weer opgebouwd en in 1854 heropend te worden.⁴⁰

Grotendeels opgetrokken uit metaal en glas was het een unieke architecturale prestatie, waarmee de droom van prins Albert in vervulling ging. Het indrukwekkende gebouw was driemaal zo lang als de St. Paul's Cathedral en bood plaats aan meer dan honderdduizend geëxposeerde stukken; het was 'een triomf van constructie en ontwerp'.⁴¹ In 1854 zou het Crystal Palace een sleutelrol spelen in de openbloeiende relatie van Susie en Charles. Susie en haar ouders woonden in de jaren vijftig hoofdzakelijk nabij Falcon Square in centraal Londen. Toen hun financiële situatie verbeterde, kon R.B. zich huishoudelijk personeel veroorloven. Met uitzondering van haar Parijse perioden woonde Susie tot aan haar huwelijk in 1856 bij haar ouders. Voor een periode van tweeënhalf jaar verhuisden de Thompsons echter weer naar de zuidelijke oever van de Thames; het huis van Susies tante Mary en haar echtgenoot Henry Kilvington aan 7 St. Ann's Terrace aan de Brixton Road.⁴² Waarschijnlijk trokken de Thompsons bij hen in vanwege Mary's verslechterende gezondheid en haar uiteindelijke overlijden. De Kilvingtons hadden nog kinderen thuis en ongetwijfeld was de hulp van Susie en haar moeder zeer welkom. De op een na oudste dochter van Henry en Mary, ook een Susannah, was Susies nicht en goede vriendin. Zij was al getrouwd toen Susie en haar ouders bij de Kilvingtons introkken. Haar huwelijk met William Olney, zoon van Thomas en Unity Olney, trouwe leden van de New Park Street Chapel, zou later de brug slaan tussen Susie en de Olneys en haar uiteindelijk ook met Charles Spurgeon in contact brengen. Susie had een goede band met Susannah en William. Op zeker moment wendde ze zich tot William om raad in geestelijke nood. Wanneer ze daar later over schrijft, noemt ze hem 'de tweede zoon van vader Olney' en haar aangetrouwde neef. Ze beschreef hem als 'een actieve arbeider op de zondagsschool aan de New Park Street, een ware mijnheer Groothart, een trooster van jonge pelgrims'.⁴³ Susies hechte vriendschap met haar nicht Susannah bracht haar

vaak in de sociale kringen van het gezin van Thomas Olney. Als 'zeer bevoorrechte gunsteling van mijnheer en mevrouw Olney' kwam ze geregeld bij hen thuis over de vloer.⁴⁴ Omdat de Olneys zo graag in de New Park Street Chapel (NPSC) kwamen en zeer op de Thompsons gesteld waren, bezochten Susie en haar ouders af en toe een kerkdienst van de NPSC. Hoewel Susie nog geen christen was, werd ze omringd door christelijke invloeden.

Ds. James Smith diende de NPSC negen jaar lang (1841-1850). Hij was de laatste in een reeks gerenommeerde baptistenpredikanten die terugging tot in de zeventiende eeuw. Onder anderen Benjamin Keach en John Gill hadden deze gemeente gediend.⁴⁵ Smith verwierf het respect van de Thompsons. Susie beschreef hem als 'een eigenaardige en ongepolijste prediker, maar zeer bedreven in de zalige kunst om zielen tot Christus te brengen'. Toch was Susie op dat moment nog onbekeerd en in onzekerheid. Ze zag toe hoe Smith nieuwe gelovigen doopte, terwijl ze zich 'met tranen van verlangen afvroeg of zij ooit in staat zou zijn haar geloof in de Heere Jezus op die manier te belijden'.⁴⁶

Thomas en Unity en hun kinderen speelden een belangrijke rol in de geestelijke ontwikkeling van de jonge Susie. Hoewel we maar weinig weten over haar leven voorafgaand aan haar huwelijk met Charles tekent zich het beeld af van een jonge vrouw die door godvrezende mensen omringd wordt. In 1903 schrijft Charles Ray in zijn biografie *The Life of Susannah Spurgeon*: 'Het meisje bracht ongetwijfeld meer bezoeken aan de New Park Street Chapel dan ze gedaan zou hebben als de oude heer en mevrouw Olney niet zeer op haar gesteld waren geweest en haar niet zo vaak uitgenodigd hadden'.⁴⁷ Toen ze eenentwintig jaar oud was, had Susie haar geloof in Christus echter nog niet beleden. Uit haar schrijven bleek vaak dat ze van haar zonden overtuigd was. Schuldbesef benam haar wellicht het zicht op de genade van Christus, zodat ze geen openbare geloofsbelijdenis durfde afleggen. Vele jaren later, *na* haar

bekering, had Susie nog steeds verdriet over haar ‘twijfels’ en ‘zwakheden’. Op latere leeftijd beschouwde ze zichzelf nog steeds als ‘zo vergeetachtig, zo onwaardig, zo onvergeeflijk’, maar toen kende ze Gods goedheid en zocht ze Zijn hulp om haar zonden te overwinnen.⁴⁸

Het is niet duidelijk in hoeverre Susies ouders persoonlijk godsdienstig betrokken waren. De informatie dat R.B. als kind in een onafhankelijke gemeente gedoopt is en zijn vrouw, Susannah Knott, in de Church of England, geeft geen uitsluitel. Het feit dat de Thompsons geregeld naar de NPSC gingen, vooral tijdens de ambtsperiode van ds. Smith, lijkt erop te wijzen dat ze niet langer met de Anglicaanse Kerk verbonden waren, als dat ooit al het geval was geweest.

Vermoedelijk werd er in huize Thompson geregeld in de Bijbel gelezen, net als in veel andere Engelse gezinnen destijds. Je kunt van mening verschillen over de vraag hoe diep Englands liefde voor de Schrift ging. Toch was de Bijbel ‘dominant aanwezig in het victoriaanse denken en haar cultuur’, zoals Timothy Larsen stelt.⁴⁹ De victoriaanse kunst en literatuur bevatten talloze Bijbelse verwijzingen⁵⁰ en victoriaanse gezinnen maakten vaak tijd vrij voor gebed en Bijbellezende, zowel ’s morgens als ’s avonds, zowel persoonlijk als gezamenlijk. Volgens Larsen was de Bijbel ‘de lens waardoor mensen hun eigen ervaringen waarnamen.’⁵¹ De dominante rol van de Bijbel in de victoriaanse cultuur was echter voornamelijk een cultureel vernisje. Hoe het ook zij, het is onbetwistbaar dat de Bijbel een grote plaats innam in de victoriaanse cultuur, wat ons helpt om een beter beeld te krijgen van de eerste twintig jaar van Susies leven.

Toen Susie in 1903 stierf, vertelde haar zoon Thomas tijdens de herdenkingsdienst dat ‘de heer R.B. Thompson en zijn vrouw incidentele bezoekers van de New Park Street Chapel’⁵² waren, wat erop wijst dat zij geen lid van de gemeente waren en evenmin erg actief betrokken. Dit kan betekenen dat de Thompsons

hun interesse voor de NPSC verloren hadden toen ds. Smith de gemeente verliet. Het kan ook een gevolg zijn van de toenemende gezondheidsklachten van mevrouw Thompson, die haar actieve deelname beletten.

In het voorjaar van 1855 verruilden Robert, Susannah en Susie huize Kilvington voor Falcon Square.⁵³ Dit was een drukke wijk met winkels en herbergen waar volop gehandeld en geleefd werd. Ze woonden dicht bij het hoofdkantoor van R.B.'s werkgever en vaak passeerde Susie het gebouw als ze de stad in ging om etalages te kijken. Vanuit hun huis was de grote koepel van de St. Paul's Cathedral waarschijnlijk zichtbaar; een groots monument uit de hoogtijdagen van de kundige architect Christopher Wren. Tijdens haar wandelingen kwam Susie langs de oude vee- en paardendrinkbak vlak bij huis. Ze zal ook vaak door de nabijgelegen Aldersgate Street gelopen zijn, waar de grote methodistenprediker John Wesley in 1738 bekeerd werd.

Het overlijden van Susies ouders

Toen Susie in 1856 trouwde, bleven haar ouders aan het Falcon Square wonen. R.B. werkte nog steeds in de groothandel. Helaas begon voor Susies moeder Susannah in 1862 een periode van ziekte en lijden. Na een zwaar ziekbed stierf ze op 14 april. De overlijdensakte noemt als doodsoorzaak: 'Tumor in de onderbuik, datum van ontstaan onbekend. Maagbloeding.' Haar overlijdensbericht in *The Observer* vermeldt slechts: '14th, Susannah, echtgenote van dhr. R.B. Thompson, Falcon-square City, 57 jaar.'⁵⁴ Charles Spurgeon schreef in een brief aan zijn ouders over de lange lijdensperiode van mevrouw Thompson:

April 21/62

Geliefde Vader en Moeder,

In de haast en de ongewone beroering van de achterliggende week heb ik verzuimd te doen wat ik behoorde te doen, namelijk u op de boogte stellen van ons verlies.

De arme mevrouw Thompson stopte afgelopen maandagavond met ademen en ik heb haar deze ochtend begraven. Ze heeft zo'n lange tijd geleden dat haar verscheiden oprechte vreugde geeft. De bitterheid van de dood ligt achter haar. Het was voor haar veel beter om te sterven dan om nog langer te lijden en weg te teren. Susie en onze arme mijnheer Thompson berusten hierin beiden zoals men zou hopen, ja zij geloven net als ik dat het goed is.

Zij ervoer veel vrede en leek vol eenvoudig kinderlijk geloof. Ze betrad de heerlijkheid zoals we dat moeten doen; uitsluitend door de verdienste van onze enige Zaligmaker.

De arme zondige ziel is in kostbaar bloed gewassen en het lichaam wacht op de bazuin van de aartsengel.

Ontvang onze hartelijkste liefde. Het moment waarop wij u hopen te zien komt dichterbij. Laat ons uw plannen weten en blijf altijd aan ons denken.

Uw liefhebbende kinderen,

Charles voor beiden.⁵⁵

Susie voelde zowel opluchting dat het lijden van haar moeder voorbij was alsook verdriet over dit verlies. Deze brief noemt de datum van Susannahs overlijden en vertelt ons dat Charles haar begrafenisdienst leidde, maar daarnaast blijkt eruit dat een ziekte de oorzaak was van mevrouw Thompsons lange lijdensweg. Samen met het vroege overlijden van haar zus en later Susies eigen langdurige ziek-zijn roept dit de vraag op of er sprake geweest is van een erfelijke ziekte. De belangrijkste informatie uit Charles'

briefje is echter zijn opmerking dat mevrouw Thompson een ‘eenvoudig kinderlijk geloof’ had.

Het overlijden van mevrouw Thompson lijkt Susies relatie met haar vader veranderd te hebben. Eind jaren zestig verhuisde R.B. naar de Bell Street, waar hij als wijnhandelaar aan de slag ging. Op 18 oktober 1870 trouwde hij met Mary Ann Kirkwood, een weduwe, in de Christ Church aan de Newgate Street. R.B. en Mary Ann gingen aan de Middleton Street in Hornsey wonen, net buiten Londen. Verrassend genoeg worden noch Charles en Susie, noch andere leden van de familie Thompson genoemd als betrokkenen bij dit huwelijk. Ook zijn er geen aanwijzingen dat zij hierna nog contact met R.B. gehad hebben. In plaats daarvan fungeerde R.B.’s accountant Joseph Ramsdale als getuige bij de huwelijksceremonie en later als executeur van Thompsons testament. De laatste bekende verwijzing naar familiecontact met R.B. staat in een brief die Charles in 1869 aan Susie schreef, waarin hij vertelde dat haar vader bij hun huis aan de Nightingale Lane langsgelopen was voor een bezoekje terwijl Susie herstellende was van haar operatie in Brighton.⁵⁶

Met het verlies van haar moeder en de onzekere omstandigheden van haar vader stelde Susie zich tevreden met haar eigen huis en bezigheden. Na haar huwelijk met Charles beschouwde ze zijn ouders als de hare en sprak hen ook als zodanig aan. Ze ondertekende haar correspondentie met hen zelfs met de liefdevolle benaming ‘dochter’.

Het bevolkingsregister van 1871 laat zien dat R.B. en Mary Ann op dat moment nog in Hornsey wonen en dat Robert een werkeloze wijnhandelaar is.⁵⁷ Om onbekende reden reisde R.B. in 1873 naar South Terrace in Penzance, bijna vijfhonderd kilometer van huis, waar hij op 5 oktober op vijfenzestigjarige leeftijd stierf, waarschijnlijk door een hartaanval (‘kramp in maag en hart’).⁵⁸ De *West Briton and Cornwall Advertiser* vermeldt dat hij ‘de schoonvader van ds. C.H. Spurgeon’ was. Het is merkwaardig

dat Thompson in Penzance begraven werd en niet in Londen, de stad waar hij heel zijn leven gewoond had. Als dat een kwestie van financiën geweest was, hadden Susie en Charles de kosten gemakkelijk kunnen betalen.

Ten tijde van R.B.'s dood was de financiële speelruimte uit zijn vroegere, succesvolle leven als zakenman verdwenen. Hij stierf met schulden aan de Mercantile Credit Association.⁵⁹ R.B.'s financiële situatie heeft schijnbaar pieken en dalen gekend; hij had ook perioden van relatieve welvaart. In Engeland was rijkdom niet de enige beslissende factor voor iemands maatschappelijke status. Zaken, onroerende goederen en een functieomschrijving waren daarvoor vaak niet minder belangrijk dan iemands financiële positie. Het feit dat Robert 'Esquire' en 'gentleman' genoemd wordt, heeft zodoende wellicht allereerst betrekking op zijn onroerende goederen, zijn werk en zijn maatschappelijke positie.

Het leven van R.B. eindigt met een droevige noot. Honderden kilometers verwijderd van huis en van zijn enige dochter stierf hij en werd hij begraven, hoewel zijn vrouw hem vermoedelijk wel naar Penzance vergezelde. Toen hij overleed, was Susie ziek en kwam ze het huis nauwelijks uit. Omdat ze godvrezend was, geloven we dat ze haar vader liefhad en voor hem bad.

Ondanks het gebrek aan informatie over de eerste twintig jaar van Susies leven krijgen we de indruk dat ze opgevoed werd in een gezin waar Christus en Zijn gemeente geëerd werden. Zo schreef ze dat ze al in haar moeders buik naar de kerk ging en dat ze vanaf haar kinderjaren Jezus liefhad.⁶⁰ Ook al legde ze geen geloofsbelijdenis af totdat ze eenentwintig was, het zaad van het Evangelie was in rijke mate in haar hart gezaaid door haar moeder, haar vrienden, haar bredere familiekring en haar predikant. Dit zaad ontkiemde tot oprecht geloof in Christus en zou blijven groeien.